

УДК 352:364.013:614.2

*Біланчук Р. В., здобувачка вищої освіти,
Чальцева О. М., д-р політ. наук,
професор кафедри політології та державного управління,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УКРАЇНІ

Анотація. У тезах розглянуто управлінські механізми розвитку системи охорони здоров'я територіальних громад як складової соціальної політики держави. Акцентовано увагу на стратегічному плануванні, фінансовій децентралізації, кадровому потенціалі та інтеграції медичних і соціальних послуг.

Ключові слова: соціальна політика, охорона здоров'я, територіальні громади, децентралізація, управління.

Відповідно до статті 3 Конституції України, життя і здоров'я людини є найвищою соціальною цінністю [1]. Це визначає стратегічну спрямованість державної політики на створення умов, які забезпечують фізичне, психічне та соціальне благополуччя громадян. У сучасних умовах трансформацій українського суспільства, зумовлених війною, процесами децентралізації та соціально-економічними викликами, особливої актуальності набуває питання підвищення ефективності управлінських механізмів розвитку системи охорони здоров'я на місцевому рівні.

У цілому, питанню управління системи охорони здоров'я в контексті загальнолюдських цінностей соціальної держави приділялася значна увага вчених правників та дослідників державно-управлінських процесів, зокрема це питання розглядають вчені: С. В. Істомин, Н. Ю. Кондратюк, Н. Т. Кучеренко, А. С. Кутуза, В. В. Лазоришинець, Г. О. Слабкий, Г. М. Тяпкін, Л. А. Чепелевська, О. М. Ціборовський, М. В. Шевченко, Н. П. Ярош та інші, однак і досі залишається низка нерозв'язаних питань.

Тому метою дослідження є визначення напрямів удосконалення управління системою охорони здоров'я територіальної громади як складової сучасної соціальної політики, спрямованої на забезпечення реалізації конституційного права громадян на охорону здоров'я та гідний рівень життя.

Система охорони здоров'я є ключовим елементом соціальної політики держави, а ефективне її функціонування є передумовою соціальної стабільності та сталого розвитку територій. У цьому контексті Н. П. Ярош підкреслював важливість охорони здоров'я як соціальної діяльності, яка сприяє підвищенню рівня людського розвитку та є індикатором якості публічної політики та національної безпеки зокрема [2].

В умовах децентралізації влади саме громади стають ключовими суб'єктами реалізації соціальної політики зокрема і в частині соціального забезпечення, яке охоплює сферу охорони здоров'я, а ефективність їх управлінської діяльності безпосередньо впливає на добробут населення. Тому вважаємо, що управлінські механізми у сфері розвитку системи охорони здоров'я на рівні територіальних громад мають орієнтуватися на стратегічне планування, ефективне використання ресурсів, кадровий розвиток і державно-приватне партнерство.

Вважаємо, що базовим управлінським механізмом на місцевому рівні у цій сфері є стратегічне планування розвитку первинної ланки охорони здоров'я, яке охоплює аналіз демографічної ситуації, стану здоров'я населення, визначення кадрових і матеріальних потреб, оптимізацію маршрутів пацієнтів, розподіл функцій між лікарями загальної практики та вузькими спеціалістами. Ефективне планування має спиратися на дані офіційної статистики, індикатори якості медичних послуг і системи моніторингу.

Відповідно до положень Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2025 р. № 34-р, важливого значення наразі набуває модернізація мережі закладів первинної медичної допомоги, що охоплює створення центрів первинної медико-санітарної допомоги та розвиток амбулаторій, упровадження ефективного кадрового планування та забезпечення матеріально-технічної бази [3].

Відновлення пошкоджених унаслідок війни лікарень, створення сучасних центрів первинної медико-санітарної допомоги, амбулаторій та реабілітаційних відділень є базовою умовою реалізації права на соціальний захист у медичній сфері. Такі об'єкти повинні відповідати вимогам безбар'єрності, енергоефективності, безпеки та доступності для всіх соціальних груп населення, зокрема осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни, осіб похилого віку. Загалом же зазначені заходи спрямовані на формування оптимальної мережі медичних установ, здатних задовольнити потреби населення на рівні окремої територіальної громади.

Водночас важливим напрямом розвитку системи охорони здоров'я територіальної громади є інтеграція медичних і соціальних послуг. Вона передбачає створення центрів, які поєднують функції медичної допомоги, психологічної підтримки, соціального супроводу та реабілітації. Такий підхід відповідає принципам інклюзивності, безбар'єрності та соціальної орієнтованості політики, що сприяє зміцненню соціальної безпеки громади.

Також вважаємо, що розвиток системи охорони здоров'я в контексті управлінських спроможностей громад передбачає посилення кадрового потенціалу та підвищення управлінської компетентності органів місцевого самоврядування, які мають володіти необхідними знаннями для ефективного управління, планування мережі послуг, раціонального використання фінансових ресурсів і залучення додаткових джерел фінансування, зокрема міжнародної технічної допомоги, державних субвенцій та приватних інвестицій.

Важливою складовою управління є фінансова децентралізація у сфері охорони здоров'я. Запровадження фінансування закладів первинного рівня за подушним нормативом створює передумови для більш гнучкого використання коштів, підвищує відповідальність місцевої влади за ефективне управління бюджетом та стимулює розвиток конкурентного середовища у сфері надання медичних послуг [4].

Не менш значущим є партнерство між органами місцевого самоврядування, громадським сектором і бізнесом. Механізми державно-приватного партнерства, грантові програми, участь громадських організацій у наданні медико-соціальних послуг забезпечують додаткові ресурси та підвищують прозорість управлінських процесів.

Отже, ефективний розвиток системи охорони здоров'я територіальних громад є невід'ємною частиною сучасної соціальної політики держави. Впровадження дієвих управлінських механізмів, зокрема стратегічного планування, кадрового забезпечення, фінансової децентралізації, інтеграції медичних і соціальних послуг, державно-приватного партнерства, дає змогу підвищити якість і доступність медичних послуг для населення. Водночас управлінські механізми розвитку системи охорони здоров'я територіальних громад мають ґрунтуватися на засадах інклюзивності, соціальної справедливості та належного врядування, що вимагає відкритості рішень та підзвітності влади.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Ярош Н. П. Нормативно-правове регулювання розвитку стандартизації у сфері охорони здоров'я населення України. *Економіка і право охорони здоров'я*. 2016. № 2. С. 76–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eprozd_2016_2_12 (дата звернення: 23.10.2025).
3. Про схвалення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2025 року № 34-р. *Рада. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.10.2025).
4. Про затвердження методичних рекомендацій МОЗ України щодо регіональних планів модернізації мережі закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну допомогу: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 11.09.2012 року № 713. *Рада. Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0713282-12#Text> (дата звернення: 05.10.2025).